

voorbereidend onderzoek
gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan

afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur

regio Haspengouw-Voeren
'Kelsbeek-Nieuwenhoven'

analyse bestaande ruimtelijke structuur

maart 2015

1 Doel van de nota

De nota bundelt de verzamelde gebiedsinformatie inzake natuur, landbouw en onroerend erfgoed in functie van de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor landbouw, natuur en bos.

In de gebiedsinfo wordt een inzicht gegeven in de bestaande ruimtelijke agrarische en natuurlijke structuur en de voor het planningsproces relevante ruimtelijke knelpunten en potenties.

De nota geeft globaal voor het plangebied volgende elementen aan:

- Analyse van het fysisch systeem. Het fysisch systeem is het geheel van eigenschappen, processen en onderlinge relaties van klimaat, geologie, reliëf, bodem, oppervlakte- en grondwater en lucht. Het ligt aan de basis van de ruimtelijke structuur van de openruimte. Door de landschapsecologische relaties hangen de verschillende delen van de openruimte met elkaar samen. Door deze relaties zijn deelgebieden meer of minder afhankelijk van elkaar.
- Elementen van de bestaande natuurlijke structuur, knelpunten en potenties. De elementen van de bestaande natuurlijke structuur (bossen, heiden, graslanden, ecologische infrastructuur...) wordt weergegeven en de biologische waarde van de diverse ecotopen wordt bepaald.
- Elementen van de bestaande agrarische structuur, knelpunten en potenties. De huidige toestand en het profiel van de land- en tuinbouw wordt weergegeven. Het belang van de land- en tuinbouwgronden wordt aangegeven: de relatie tussen de spreiding van de landbouwgronden en het voorkomen van vruchtbare gronden en de geschiktheid van de bodem voor land- en tuinbouw.
- Elementen van de landschappelijke structuur en onroerend erfgoed, knelpunten en potenties.

2 Planningscontext

2.1 Relatie met het Ruimtelijk Structuurplan

2.1.1 De bindende bepalingen¹

Het Vlaams Gewest bakent de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur als volgt af in gewestplannen of gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen:

- 125.000 ha grote eenheden natuur of grote eenheden natuur in ontwikkeling (in overdruk)
Daarvoor is een toename van 38.000 ha natuur- en reservaatgebied (t.o.v. 1994) tot een totaal van 150.000 ha natuur- en reservaatgebied nodig.
- 750.000 ha agrarisch gebied, ruimtelijk bestemd voor de beroepslandbouw.
- 10.000 ha bijkomend bosgebied of bosuitbreidingsgebied, tot een totaal van 53.000 ha bosgebied.
- 80.000 ha natuurverwevingsgebied (in overdruk) op niet groene bestemmingen.

2.1.2 Het richtinggevend gedeelte

Ruimtelijke visie op de ontwikkeling van Vlaanderen: “Vlaanderen open en stedelijk”

Met de metafoor ‘Vlaanderen, open en stedelijk’ wil het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) een trendbreuk realiseren met betrekking tot de ruimtelijke ontwikkeling. Deze trendbreuk beoogt de versterking van het buitengebied en het tegengaan van de versnippering door een optimaler gebruik en beheer van de stedelijke structuur.

Daarom wordt de ruimtelijk structurerende werking van het fysisch systeem als principe vooropgesteld. Het fysisch systeem is ruimtelijk structurerend voor de natuurlijke structuur (inclusief de bosstructuur), de agrarische structuur, de nederzettingsstructuur en het landschap. Ruimtelijk structurerend betekent dat de huidige, intrinsieke kenmerken van het bestaand fysisch systeem het richtinggevend kader zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling van de structuurbepalende functies natuur, bos, landbouw en wonen en werken op het niveau van het buitengebied.

In Vlaanderen wordt de ruimtelijke structuur van het buitengebied vandaag bepaald door het samenhangend geheel (netwerk) van rivier- en beekvalleien, grote en aaneengesloten natuur- en boscomplexen, belangrijke landbouwgebieden, de nederzettingsstructuur, het landschap en de infrastructuur...

Inbedden van landbouw, natuur en bos in goed gestructureerde gehelen

Elk van de drie voor het buitengebied structuurbepalende functies – landbouw, natuur en bos – kan slechts op een duurzame wijze functioneren indien de gebieden die aan deze functie worden toegewezen, ingebed zijn in een goed gestructureerd geheel. Daarom wordt het buitengebiedbeleid gedifferentieerd naar een beleid voor de natuurlijke structuur, de agrarische

¹ Besluit van de Vlaamse Regering van 23 september 1997 houdende de definitieve vaststelling van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, bekrachtigd bij het decreet van 17 december 1997 wat de bindende bepalingen betreft, en de besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 en 17 december 2010 houdende de definitieve vaststelling van een herziening van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, bekrachtigd bij de decreten van 19 maart 2004 respectievelijk 25 februari 2011 wat de bindende bepalingen betreft.

structuur en de nederzettingsstructuur. De natuurlijke en de agrarische structuur kunnen elkaar in bepaalde gebieden (natuurverwevingsgebieden) overlappen.

Het afbakenen van de gebieden van de natuurlijke en de agrarische structuur in ruimtelijke uitvoeringsplannen moet daarom gelijktijdig en op gelijkwaardige basis gebeuren. De natuurlijke structuur kan in bepaalde gebieden ook overlappen met andere functies (recreatie, overige functies...).

2.1.3 Het planningsproces voor de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur

Van 2004 tot 2009 werkte de Vlaamse overheid in overleg met gemeenten, provincies en belangengroepen een ruimtelijke visie uit op landbouw, natuur en bos, voor dertien buitengebiedregio's. De visie geeft op hoofdlijnen aan welke gebieden behouden blijven voor landbouw en waar er ruimte kan zijn voor natuurontwikkeling of bosuitbreiding. Ze vormt de basis voor de opmaak van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen, die de bestemmingen op perceelsniveau vastleggen.

Voor elk van de dertien regio's heeft de Vlaamse Regering de visievormingsprocessen afgerond met een beslissing over het actieprogramma voor de op te maken ruimtelijke uitvoeringsplannen. Voor de landbouwgebieden waar de bestemming van het gewestplan zeker behouden kan blijven, besliste de regering om de bestaande agrarische bestemmingen te herbevestigen. Op die manier is midden 2009 ca. 538.000 hectare agrarisch gebied vastgelegd. De resultaten van deze overlegprocessen zijn consulteerbaar op www.vlaanderen.be/agnas.

Op 7 mei 2010 besliste de Vlaamse Regering over de verdere voortgang van het afbakeningsproces. Er is een coördinatieplatform opgericht met o.m. vertegenwoordigers van de verschillende beleidsvelden en de natuur- en landbouworganisaties. Dit platform volgt de uitvoering van de afbakening op. Het bekijkt voor welke gebieden gestart kan worden met de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen en bewaakt de gelijktijdige voortgang van de realisatie van de doelen voor landbouw, natuur én bos. De Vlaamse overheid stelde een administratieoverschrijdend team samen dat deze plannen voorbereidt en het vooroverleg met de betrokken lokale besturen en middenveldorganisaties organiseert.

Het coördinatieplatform bepaald in principe jaarlijks in een 'gebiedsgericht programma' voor welke concrete gebieden er een planningsproces opstart.

2.1.4 Het afbakeningsproces in de regio Haspengouw-Voeren

Voor de buitengebiedregio Haspengouw-Voeren werd het afbakeningsproces voor de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur opgestart in 2004.

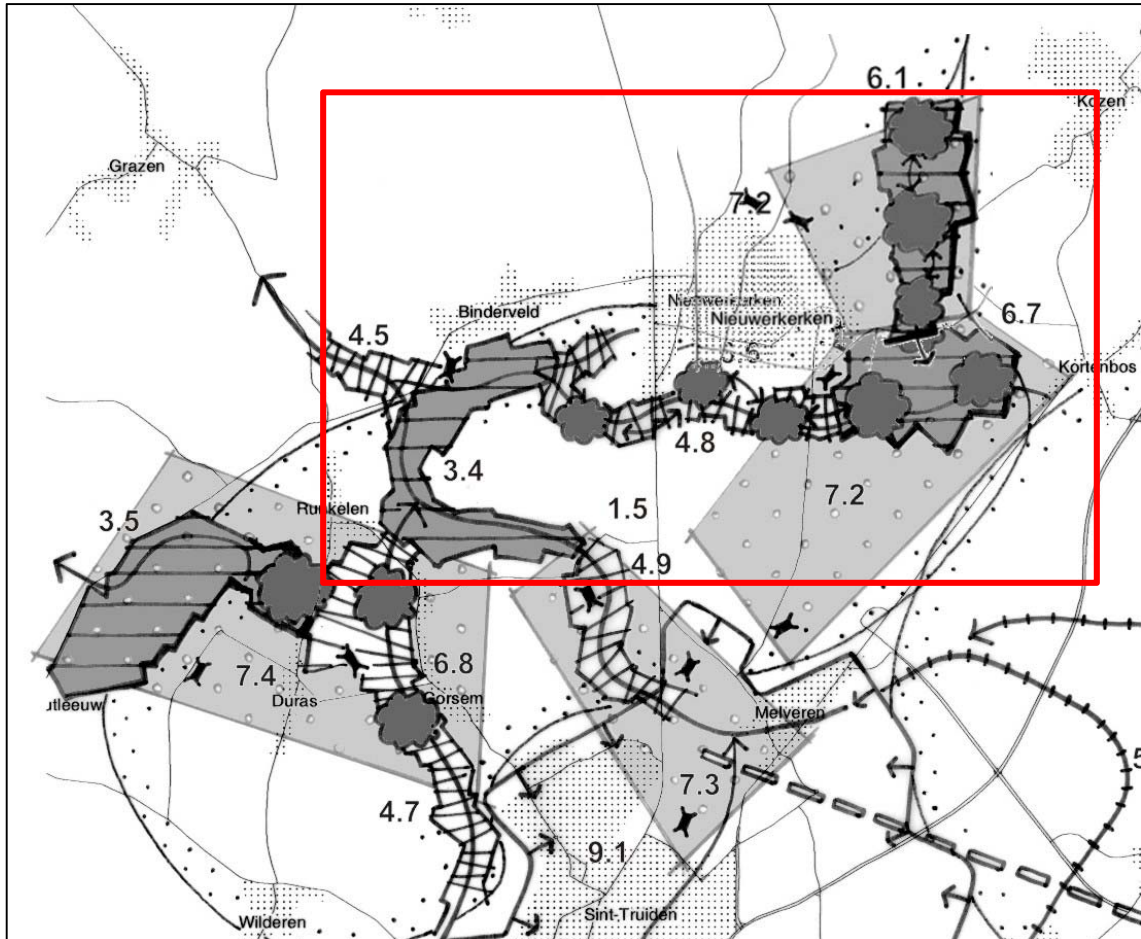
In een verkenningsfase werd via een consultatie van de betrokken gemeenten, provincies en voornaamste belangengroepen gepeild naar inzichten op de gewenste natuurlijke en agrarische structuur. Samen met de inzichten vanuit de Vlaamse administratie en binnen het kader van de richtinggevendende bepalingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) werd op basis hiervan een eerste aanzet tot gewenste ruimtelijke structuur uitgewerkt in een verkenningsnota. Deze verkenningsnota werd voor formeel advies voorgelegd aan de betrokken gemeenten, provincies en belangengroepen. In 2004 en 2005 werden een reeks overlegsessies georganiseerd waarbij de actoren hun adviezen konden toelichten en gepeild werd naar de marges waarbinnen concepten bijgestuurd zouden kunnen worden. Na deze overlegronde werd een eindvoorstel van gewenste ruimtelijke structuur en een uitvoeringsprogramma opgemaakt en voor advies voorgelegd aan de betrokken actoren. De Vlaamse Regering nam op 5 december 2005 akte van het eindvoorstel van gewenste ruimtelijke structuur en uitvoeringsprogramma én de adviezen van de gemeenten, provincies en belangengroepen hierover.

Op 5 december 2005 keurde de Vlaamse Regering de beleidsmatige herbevestiging van de bestaande gewestplannen voor ca. 41.000 ha agrarisch gebied in de regio Haspengouw-Voeren goed, volgens de werkwijze vastgelegd in de beslissing van 3 juni 2005. Daarnaast werd op basis van een inventarisatie en verwerking van alle adviezen die uitgebracht werden door de actoren over het eindvoorstel van gewenste ruimtelijke structuur en uitvoeringsprogramma een

operationeel uitvoeringsprogramma opgesteld waarin de Vlaamse Regering de beleidsmatige prioriteiten voor het opstarten van de uitvoeringsacties bepaalde.

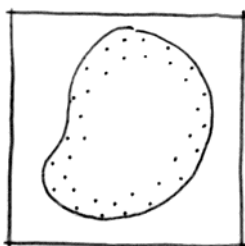
Het provinciaal domein Nieuwenhoven en de valleien van Kelsbeek en Melsterbeek liggen in de deelruimte Vochtig Haspengouw.

Figuur 1. Uitsnede gewenste ruimtelijke structuur Haspengouw-Voeren (2005)

De ruimtelijke concepten van de ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos voor het plangebied zijn.

Ruimtelijk-functioneel samenhangende gebieden vrijwaren voor land- en tuinbouw tussen valleien van Gete, Demer, Herk en Mombeek

De landbouwstructuur is door zijn gemengd karakter en het belangrijk aandeel aan fruitteelt ruimtelijk structuurbepalend voor Vochtig Haspengouw. De door ruilverkavelingen goed gestructureerde agrarische gebieden wordt maximaal voorbehouden voor de beroepslandbouw.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

1.5 land- en tuinbouwgebied van Duras en Nieuwenhoven

Ruimte voor waterberging en natuurontwikkeling in de riviersystemen van Gete, Demer, Herk en Mombeek

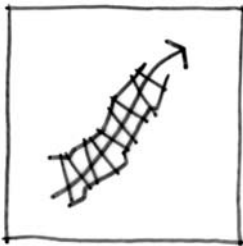
De valleisystemen van de Gete, Herk, Mombeek en Demer zijn structuurbepalend voor de natuurlijke structuur op bovenlokaal niveau. In belangrijke delen van deze rivier- en beekvalleien staat behoud en ontwikkeling van de natuur- en waterbergingsfunctie voorop. Het gaat om de ecologisch meest waardevolle valleigebieden. Deze samenhangende natuurcomplexen worden opgenomen in het Vlaams Ecologisch Netwerk.

Het complex van belangrijke natuur- en landschapswaarden rond de provinciale domeinen Het Vinne en Nieuwenhoven, gekoppeld aan het waternetwerk van de Kleine Gete en Melsterbeek biedt potentieel voor het behoud en de ontwikkeling van watergebonden natuur- en landschapswaarden in combinatie met de waterbeheerfuncties. De ecologische verbinding, gekoppeld aan valleistructuren, tussen Vinne, Duras en Nieuwenhoven moet gevrijwaard worden.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

3.4 vallei van de Melsterbeek: ter hoogte van Runkelen en Binderveld

Rivier- en beekvalleien versterken als verwevingsgebieden voor landbouw, natuur, bos en waterberging

In de van nature overstroombare gebieden en risicogebieden voor overstroming worden de aanwezige landbouwfunctie en de waterbeheerfunctie zoveel mogelijk op elkaar afgestemd. Vanuit het ruimtelijk beleid worden deze gebieden minstens bouwvrij gehouden.

Een aantal beekvalleien vormen een groen lint in het landschap, gevormd door een aaneenschakeling van kleinere natuur- en bosgebieden en kleine landschapselementen die verweven voorkomen met de landbouwfunctie in de vallei. Deze gebieden worden gedifferentieerd als natuurverwevingsgebieden. Het ruimtelijk beleid is gericht op het behoud van de land- en bosbouwfunctie, maar vrijwaart voldoende ruimte voor een duurzame instandhouding en verbetering van de kwaliteit van de beekgebonden ecotopen.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

4.5 vallei van de Graasbeek en Melsterbeek tussen Binderveld en Grazen

4.7 vallei van de Molenbeek ter hoogte van Gorsem, Duras en Runkelen

4.8 vallei van de Kelsbeek tussen provinciaal domein Nieuwenhoven en Binderveld

4.9 vallei van de Melsterbeek ter hoogte van Melveren

Samenhangende boscomplexen en patronen van verspreide bosfragmenten behouden en versterken als structuurbepalende natuur- en/of landschapselementen

Zowel de relatief grote, bijzonder waardevolle bossen - vaak gekoppeld aan kasteelparken - als de vele kleine bosjes moeten in samenhang met de omgevende waardevolle landschappen behouden blijven.

Ecologisch meest waardevolle voor de natuurlijke structuur bepalende boscomplexen maken deel uit van Vlaams Ecologisch Netwerk. De meerderheid van de bestaande bos- en parkgebieden worden opgenomen in natuurverwevingsgebieden.

Bosuitbreidingsdoelstellingen worden gerealiseerd door de bestaande of historische complexen en patronen te versterken of te herstellen zonder de samenhang van de aaneengesloten en structuurbepalende landbouwgebieden in het gedrang te brengen en rekening houdend met de

landschapsecologische en cultuurhistorische context.

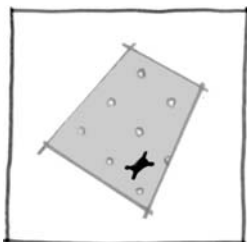
Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

6.1 Mielenbos-Mierhoopbos (richtcijfer bosuitbreiding 25 ha)

6.6 Bosstructuur in de vallei van de Kelsbeek (richtcijfer bosuitbreiding 75 ha)

6.7 Nieuwenhoven-Galgenbos (richtcijfer bosuitbreiding 25 ha)

Vrijwaren en versterken van landschappelijke waardevolle gebieden met erfgoedelementen als landschappelijke eenheden

Binnen Vochtig Haspengouw is er een aaneenschakeling van landschapsecologische en cultuurhistorisch waardevolle landschappen met belangrijke erfgoedelementen. Het behoud van deze landschappen met waardevolle kastelen, kasteelhoeves, kloosters en abdijen, vierkantshoeves en hoogstamboomgaardsites moet gegarandeerd worden.

De ruimtelijke verweving van bos, landbouw en natuur binnen deze gebieden wordt behouden met aandacht voor de landschappelijke en cultuurhistorische waarde van deze gebieden en ruimte voor toeristisch-recreatief medegebruik. Landbouwactiviteiten binnen historische parkstructuren moeten mogelijk blijven, maar daarnaast moet er ruimte zijn voor verbreding, heroriëntatie of herbestemming in functie van cultuurtoerisme en -recreatie op maat van het gebied.

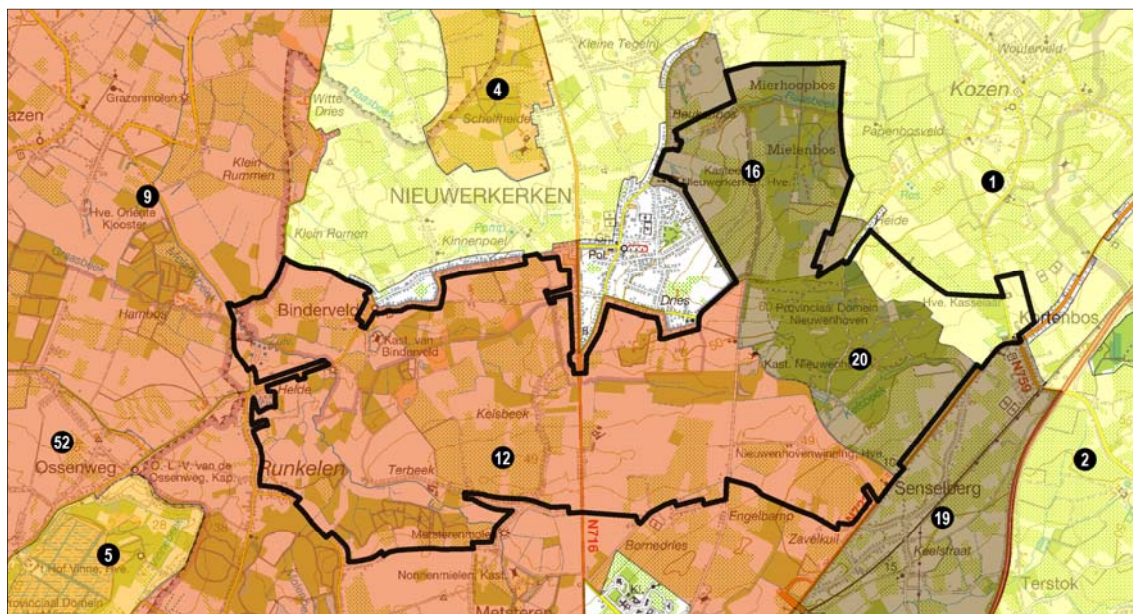
Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

7.2 omgeving van de kastelen van Nieuwenhoven, Terkelen, Nieuwerkerken en Kortenbos

7.3 valleien van Cicindria en Melsterbeek tussen Sint-Truiden en Metseren

7.4 het Vinne en kasteeldomein van Duras

Figuur 2. Uitsnede Operationeel Uitvoeringsprogramma Haspengouw-Voeren (2005)

Het operationeel uitvoeringsprogramma (2005) voorziet de opmaak van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen voor volgende actiegebieden:

- Actie 12. Valleien van Melsterbeek, Molenbeek en Kelsbeek
- Actie 16. Mielenbos/Mierhoopbos

▪ Actie 20. Nieuwenhoven/Galgenbos

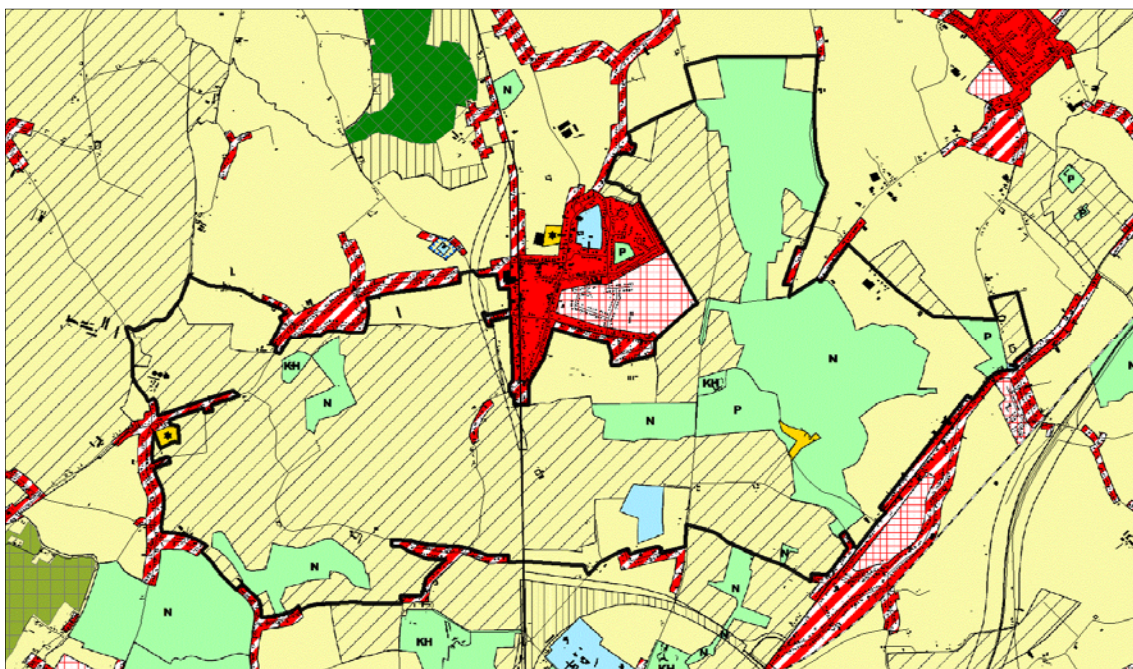
In het operationeel uitvoeringsplan zijn in 2005 volgende te onderzoeken elementen en aandachtspunten binnen deze actiegebieden aangegeven

- Vallei van de Melsterbeek, Molenbeek en Kelsbeek “Integreren van lopende onderzoeken en projecten inzake waterberging en bosuitbreiding. Gedetailleerd inzicht in bestaande bossen en al gerealiseerde en mogelijke bosuitbreiding Kelsbeek en Molenbeek. Gedetailleerd in kaart brengen landbouwgebruik en bedrijfszetels. Gevoeligheidsanalyse voor bestaande landbouwbedrijven in het gebied.”
- Mielenbos/Mierhoopbos en Nieuwenhoven/Galgenbos: “Bosuitbreiding op korte termijn weinig haalbaar wegens intensief gebruik voor laagstamfruitteelt. Afdeling Bos & Groen onderzoekt aankoopmogelijkheden voor bosuitbreiding binnen een langetermijnperspectief. Mogelijkheid van een lokale grondbank onderzoeken om kavelruil mogelijk te maken onderzoeken (VLM)”.

Vanuit de **adviezen** van actoren over het eindvoorstel van gewenste ruimtelijke structuur worden volgende voor het plangebied relevante elementen meegenomen in het verder overlegproces:

- Boerenbond. “Niet akkoord met het vrijwaren van de ecologische verbinding, gekoppeld aan de valleistructuren tussen Vinne, Duras en Nieuwenhoven.”
- Boerenbond. “Onderschrijft de opmerking van de gemeente Nieuwerkerken van maart 2005 met de vraag om in de omgeving van Mierhoopbos rekening te houden met de aanwezige, jonge fruitwerkers. Mogelijke bosuitbreiding moet op gedetailleerder niveau bekeken worden met de fruittelers zelf. Grote happen uit het landbouwgebied halen is problematisch.”

Figuur 3. Gewestplan en gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

2.2 Relatie met andere planningsprocessen en beleidsbeslissingen

2.2.1 Instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

Op 19 juli 2013 keurde de Vlaamse Regering het voorontwerp van besluit m.b.t. de aanwijzing van de speciale beschermingszone ‘BE2200038 Bossen en kalkgraslanden van Haspenbouw’ en tot vaststelling van de bijhorende instandhoudingsdoelstellingen en prioriteiten in het kader van de

habitat- en vogelrichtlijngebieden principieel goed. Deze speciale beschermingszone wordt getypeerd in drie natuurclusters, m.n. de bossen, het bocagelandschap met (helling)graslanden en de beekdalmozaïek.

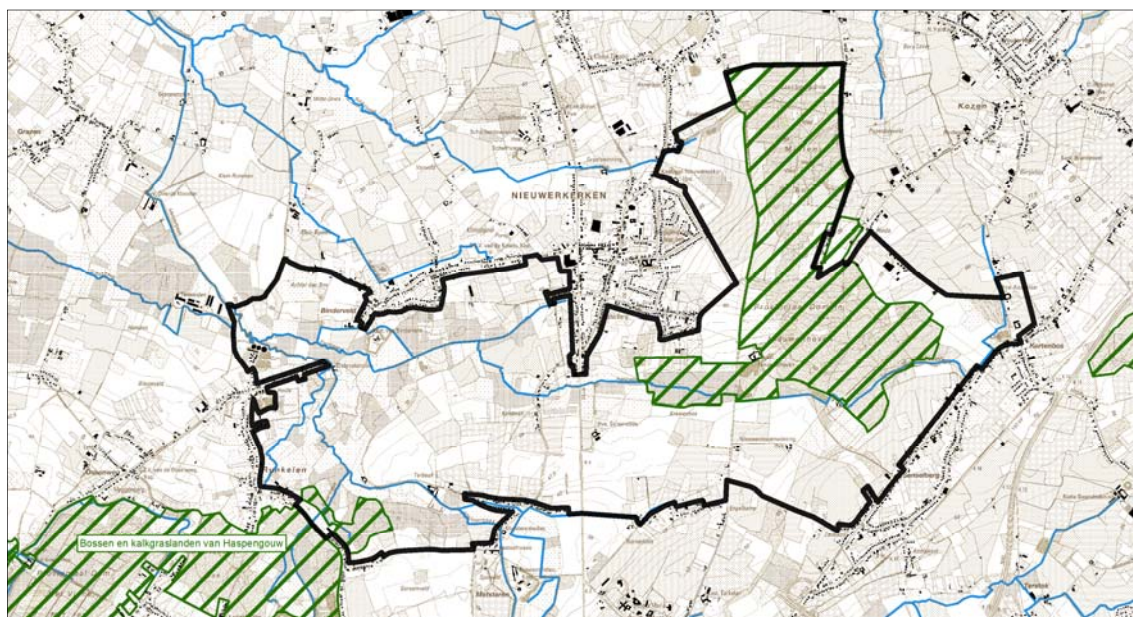
Het boscomplex Mierhoopbos-Mielenbos-Nieuwenhoven en de bovenloop van de Kelsbeek behoren tot deze speciale beschermingszone. De instandhoudingsdoelstellingen (IHD) voorzien o.a. de realisatie van kwalitatief goed ontwikkelde, robuuste boshabitatkernen groter dan 100 ha, waarvan het boscomplex rond Nieuwenhoven er één is en het nabijgelegen Zwartaardebos-Duras het andere. De valleien van de Kelsbeek en de Melsterbeek vormen het blauwgroene netwerk tussen deze boskernen.

Om de doelstellingen voor deze bossen te realiseren is zowel een omvorming van bestaande 'niet habitatwaardige' bossen nodig, als het uitbreiden en bufferen en/of verbinden van kleinere boskernen. Voor het volledige habitatrichtlijngebied wordt een bosuitbreiding van 190 ha als prioritaire inspanning voorzien in de IHD.

Daarnaast zijn komen er ook waardevolle oude graslandcomplexen voor in een vrij intact landschap met de typische kleine landschapselementen, wat zorgt voor een goed uitgangspunt voor habitattherstel en voor een duurzaam behoud van de bijhorende habitattypische soorten.

De combinatie van de bosgebieden met de soortenrijke graslanden is een standplaatsvereiste van de Bechstein's vleermuis, die hier een potentieel geschikt leefgebied vindt

Figuur 4. Habitatrichtlijngebieden (SBZ-H)

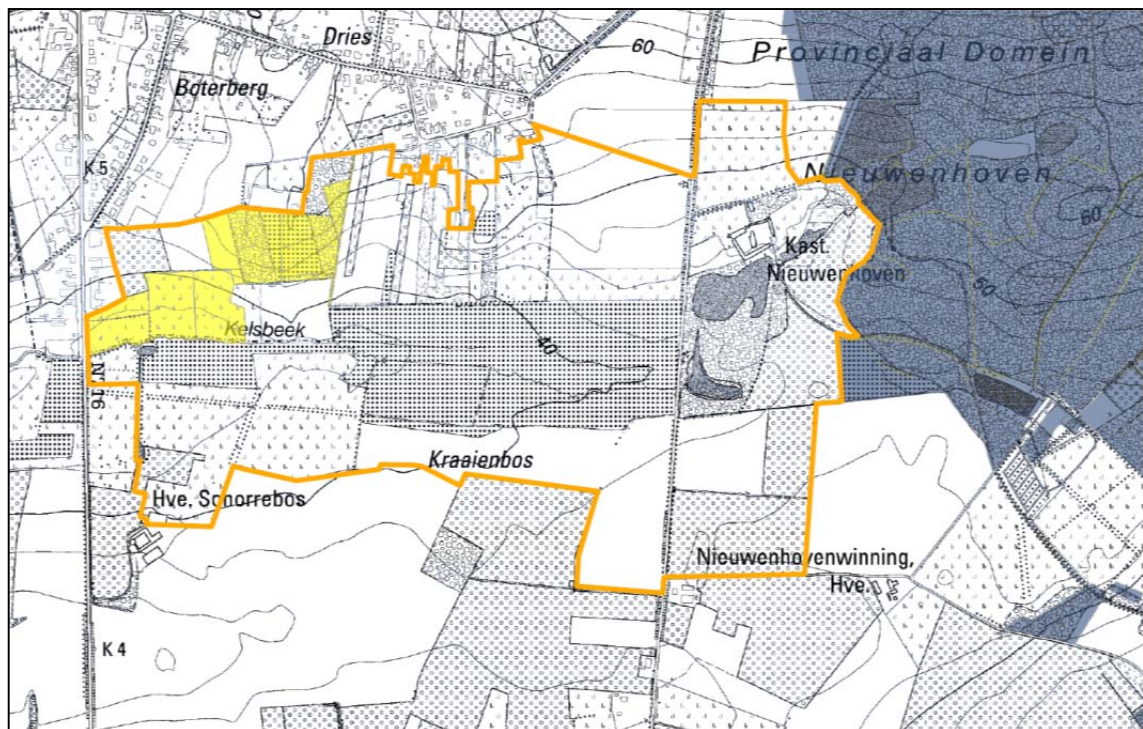
2.2.2 Aanduiding ankerplaatsen

In de Landschapsatlas werd de ankerplaats 'Kastelen Nieuwenhoven, Terkele, Nieuwerkerken en Kortebos' aangeduid. De goedkeuringsprocedure voor de definitieve aanduiding van de ankerplaats werd nog niet opgestart.

2.2.3 Natuurreservaat- en bosprojecten

In het gebied zijn er twee reservaatprojecten en een bebossingsproject. Deze liggen grotendeels in het landschappelijk waardevol agrarisch gebied van de Kelsbeekvallei.

- Op d'Hei, erkend natuurreservaat Natuurpunt
- Kelsbroek, reservaatproject Limburgs Landschap
- Schorrenbos, domeinbos ANB

Figuur 7. Schorrenbos, domeinbos ANB (geel)

2.3 Relatie met provinciale planningsprocessen

Het plangebied behoort tot de hoofdruimte Haspengouw en Voeren, deelruimte Herk en Gete. Deze deelruimte heeft in de provincie een rol inzake landbouw (fruitteelt), natuurontwikkeling en waterbeheersing. Daarnaast heeft zij een beperkte residentiële functie door het dicht netwerk van linten.

Het provinciaal structuurplan stelt voor het natuurlijk systeem “Haspengouws Demerbekken”: “In dit landbouwgebied is de natuur vooral geconcentreerd in beter te bufferen beekvalleien. Daarnaast wordt een netwerk ontwikkeld van ecologische infrastructuur, uitgaande van bestaande stapstenen van natuurrijke kasteelparken, bosjes (met bosuitbreiding), hoogstamboomgaarden, waardevolle oude bossen, holle wegen, poelen en andere kleine landschapselementen. De ecologische infrastructuur wordt ontwikkeld voor soortenbescherming. Bebossing voor stedelijke recreatie en als scherm of buffer versterkt het natuurlijk systeem.”

Ten aanzien van landbouw in Vochtig Haspengouw stelt het provinciaal structuurplan dat “fruitteelt en gemengde landbouw met een divers aanbod worden gestimuleerd in overeenstemming met de agrarische mogelijkheden en fysische kwetsbaarheden. De verankering en kwalitatieve versterking van de fruitteelt in de regio zijn een prioriteit.

Bijzondere aandacht gaat in het ruimtelijk beleid o.a. naar:

- het tegengaan van elke verdere versnippering van het landbouwgebied, zoals door verdere verlinting en geïsoleerde verkavelingen;
- het aanmoedigen van aangepast landgebruik in overstromingsgebieden, af te bakenen als bouwvrije agrarische gebieden;
- het ruimtelijk stimuleren van een duurzame fruitteelt, waarvoor maatregelen worden genomen zoals voorzien in ruimte voor buffering van beken, bronnen en kleine landschapselementen;
- het afremmen van fruitteelt in beekvalleien.”
- Voor het plangebied relevante acties in het bindend gedeelte: “Actie35. De provincie bepaalt in ruimtelijke uitvoeringsplannen de ruimtelijke samenhang tussen de recreatieve, natuurlijke, landschappelijke en educatieve functies alsook de verkeers- en vervoerfuncties voor de

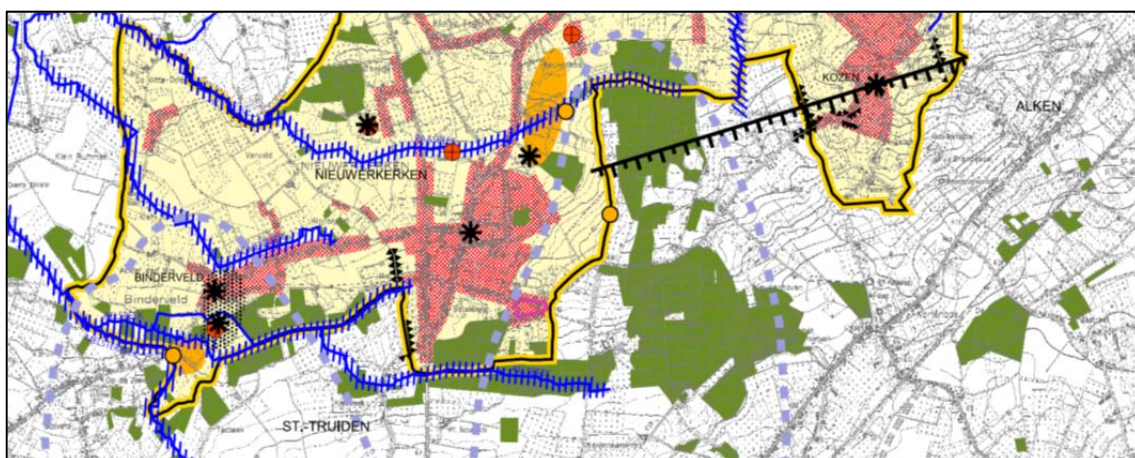
provinciale domeinen. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen. Prioriteit wordt gegeven aan het provinciaal domein 'Nieuwenhoven'."

2.4 Relatie met gemeentelijke planningsprocessen

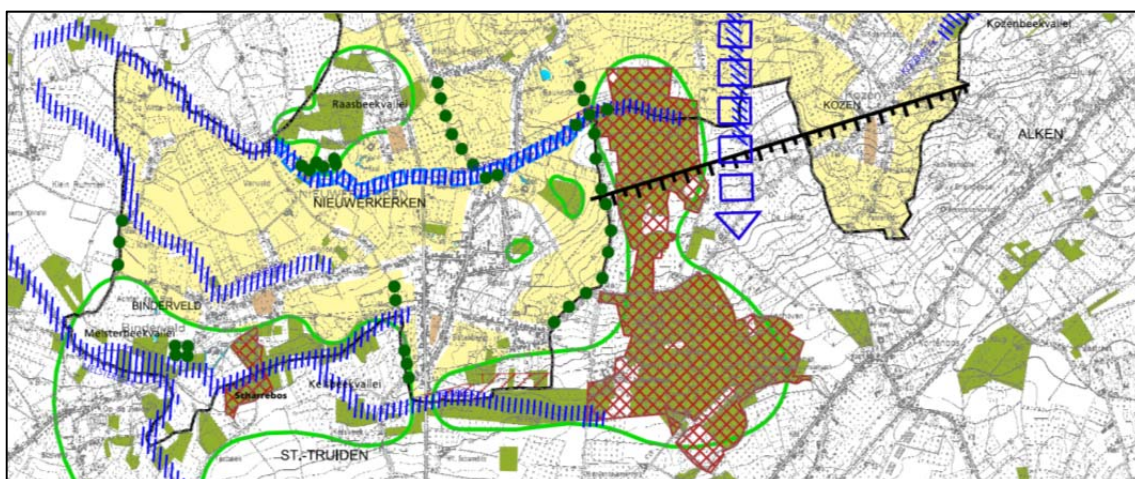
2.4.1 Gemeente Nieuwerkerken

In het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan werd opgenomen dat het gebied van de Kelsbeek, Raasbeek en Melsterbeek uiterst waardevol zijn vanuit ecologisch en landschappelijk standpunt. Het waardevol gaaf landschap van Binderveld en Nieuwenhoven en de biologisch zeer waardevolle gebieden in Binderveld en Nieuwerkerken sluiten direct op de beekvalleien aan. De gemeente selecteert de beekvalleien als fysisch structurerende elementen en groene linten op lokaal niveau.

Figuur 8. Gewenste ruimtelijke landschappelijke structuur GRS Nieuwerkerken

Figuur 9. Gewenste ruimtelijk natuurlijke structuur GRS Nieuwerkerken

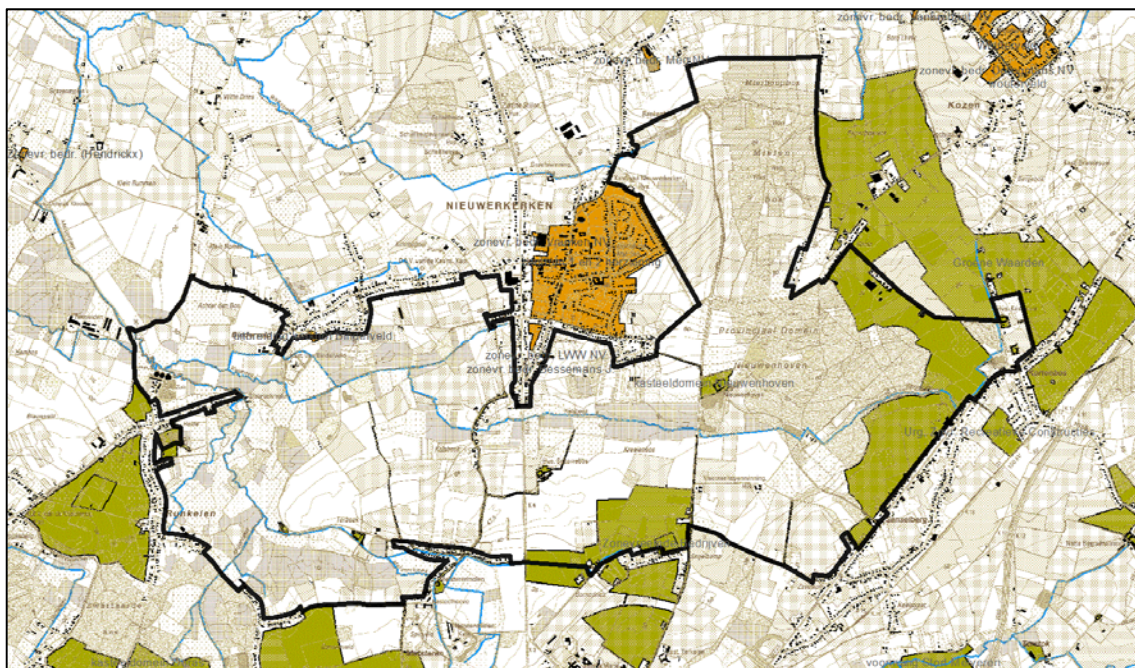

Verder wordt gesteld dat de kwaliteit van de natuurlijke diversiteit van het groengebied rond de Melsterbeekvallei en de Kelsbeekvallei versterkt moet worden. Dit kan met een groenstructuur, waarvan het structurerend vermogen duidelijk zichtbaar is in het landschap. De structuur- en waterkwaliteit van de beekvalleien moet beschermd en verbeterd worden. Er wordt gesteld dat ter hoogte van de Kelsbeek in de Melsterbeekvallei een verregaande verruiging optreedt door het verdwijnen van de landbouw uit de beekvalleien. Hier wordt gestreefd naar een herstel van het gecompartmenteerd landschap van de historische percelering en houtkanten. Een volledig

- het bedrijf (aan Boredries) dat in het RUP 'urgente zonevremde bedrijven' gedetailleerde voorschriften, ook over herstelmaatregelen, heeft gekregen;
- het kasteel van Nieuwenhoven en omgeving dat in het gelijknamige RUP gedetailleerde voorschriften heeft gekregen
- de site van de visvijvers en hondenschool aan Runkelen die in het RUP 'urgente zonevremde reactieve constructies' gedetailleerde voorschriften heeft gekregen
- het uiteinde van het woonlint van Runkelen richting Melsterbeek dat in de vallei en in overstromingsgebied is gelegen en waar nog een aantal percelen onbebouwd zijn en best blijven (cfr. voorontwerp RUP valleien en natte natuurverbindingen)
- een zevental natuurverbindingen en holle wegen die in het RUP 'groene waarden' gedetailleerde voorschriften hebben gekregen
- grote zones aan Boredries en omheen het domein van Nieuwenhoven waar het RUP 'groene waarden' de bestemming van landschappelijk waardevol agrarisch gebied heeft ingevoerd.

Stad Sint-Truiden voerde n.a.v. de opmaak van het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'valleien en natte natuurverbindingen' een uitgebreid ruimtelijk onderzoek uit voor de vallei van de Kelsbeek. De Kelsbeekvallei werd, o.w.v. de gewestelijke planningstaak, niet opgenomen in het gemeentelijk plan. De bevindingen vanuit dit onderzoek zullen verder afgewogen kunnen worden bij de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan.

Figuur 11. Gemeentelijke plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen

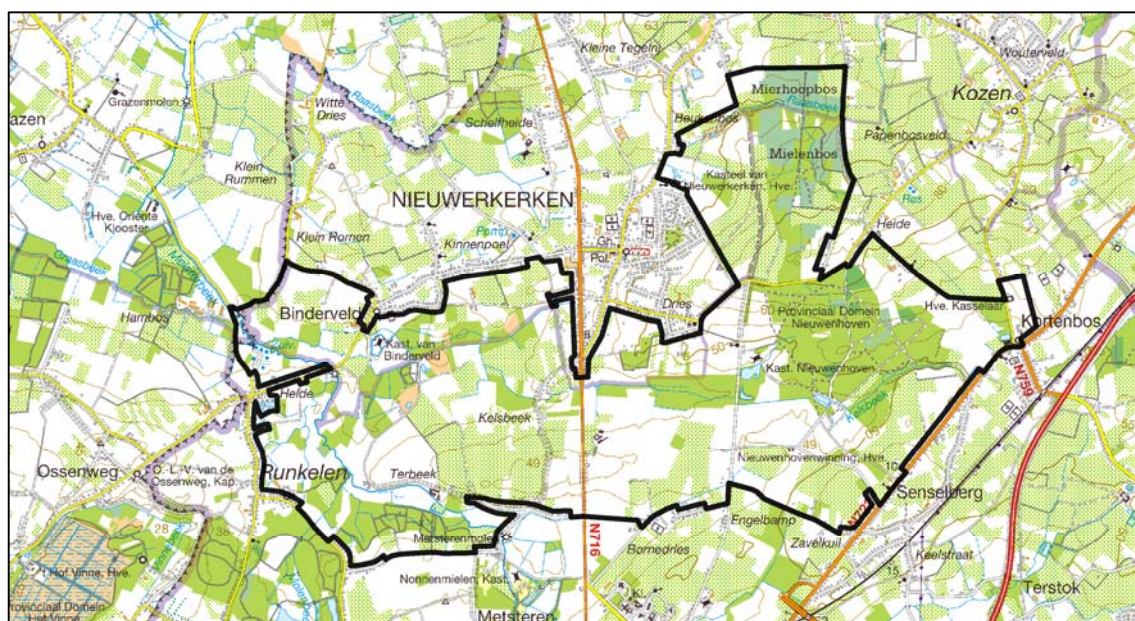

3 Analyse van de bestaande ruimtelijke structuur

3.1 Situering van het plangebied

Het plangebied omvat de vallei van de Kelsbeek en het samenvloeiingsgebied van Kelsbeek en Melsterbeek, het landbouwgebied Kelsbeek-Nieuwenhoven, het provinciaal domein Nieuwenhoven en het daarbij aansluitend boscomplex Mielenbos-Mierhoopbos. Het plangebied ligt in de gemeenten Sint-Truiden en Nieuwerkerken, in provincie Limburg.

Figuur 12. Geografische situering voorstel plangebied

3.2 Analyse deelstructuren

3.2.1 Fysisch systeem

Het gebied behoort tot de buitengebiedregio Haspengouw-Voeren en is onderdeel van Vochtig Haspengouw, met zijn zandlemige gronden. De streek wordt gekenmerkt door brede asymmetrische beek- en riviervalleien, gescheiden door parallelle, afgeronde plateauruggen, waardoor een golvend landschap gevormd wordt. Door de slecht doorlatende ondergrond is de zandlemige bodem vochtig tot nat.

Enkel het oostelijk deel van het RUP-gebied kent een uitgesproken hellingsgraad. Deze hoger gelegen leemgronden omvatten akkerlanden en de gronden voor fruitteelt, alsook een groot, aaneengesloten boscomplex dat duidelijk zijn stempel drukt op het landschap.

Het landschap is actueel sterk gecompartmenteerd. De valleien in Vochtig Haspengouw zijn oorspronkelijk halfopen landschappen. De Kelsbeek en Melsterbeek hebben een sterk structurerend vermogen in de (open)ruimte. Het boscomplex van Nieuwenhovenbos omvat het Galgen-, Kraaien-, Mielen- en Mierhoopbos en drukt ook duidelijk zijn landschappelijke stempel op de omgeving.

De beken kennen brede alluviale valleien. Deze zones zijn overstromingsgevoelig.

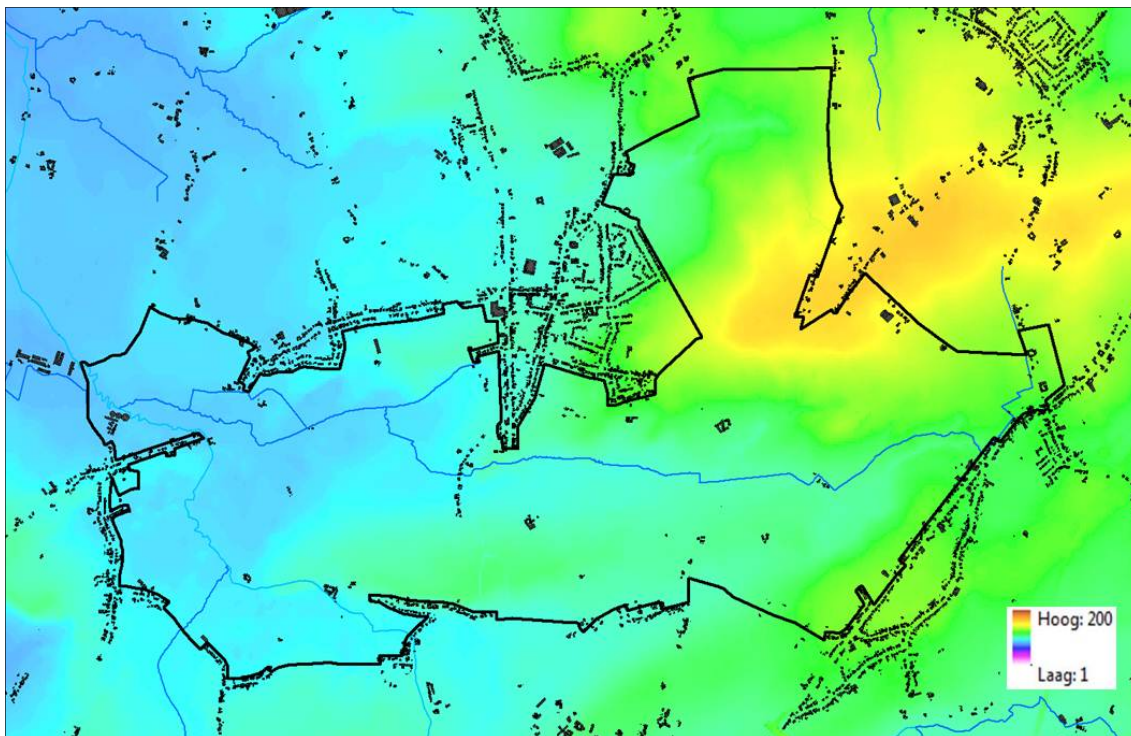
In de samenvloeiingsgebieden van Kelsbeek- Melsterbeek en Melstebeek-Molenbeek liggen zware kleiige alluviale bodems (Efp, Ufp) die te nat zijn voor landbouwgebruik en zelfs voor bosbouw. Deze natte gronden zijn de laatste decennia na drainage beplant met populieren waardoor ze nog

enige opbrengst genereerden. Er is ook een veenkern te vinden ten noorden van de Kelsbeek te Binderveld.

Tussen het Vinne en rond Runkelen én tussen Binderveld en Kelsbeek komen zandige afzettingen voor. Hierop komen verspreid nog natuurlijke graslanden met een heischrale vegetatie voor: zoals in het natuureservaat Op d'Hei in Runkelen. Dit reliëf geeft het landschap een bijzonder uitzicht. Veel van deze gronden hebben ondertussen een intensief landbouwgebruik, waardoor er (bijna) geen natuurlijke overgangen van natte naar droge grond aanwezig zijn.

Figuur 13. Waterlopen en overstromingsgevoelige gebieden (2014)

Figuur 14. Reliëf en waterlopen

3.2.2 Agrarische structuur

Elementen van de bestaande agrarische structuur

Het plangebied is gesitueerd in een uitgesproken fruitteeltgebied. In het Binderveld (Nieuwerkerken) wordt het agrarisch gebied gekenmerkt door grootmazige percelen gras, maïs en fruitboomgaarden. In zuidelijk richting is er eerder een verweving van landbouw en natuur in aansluiting op de Melsterbeekvallei. Als onderdeel van een aaneengesloten landbouwstructuur, werd in oosten van het plangebied een zone beleidsmatig herbevestigd als agrarisch gebied.

Uit de analyse die het Departement voor Landbouw en Visserij in 2012 uitvoerde, blijkt dat in het plangebied zo'n 750 ha landbouwgebruik geregistreerd is door 111 landbouwers. Het gaat hier voornamelijk om fruitteelt (laagstamfruit zoals appel en peer) en in mindere mate akkers en weilanden.

Er zijn 14 landbouwbedrijfszetels gelegen in het plangebied, waarvan het merendeel fruitteeltbedrijven zijn. Daarnaast zijn er ook enkele bedrijfszetels van rundveebedrijven en akkerbouwbedrijven.

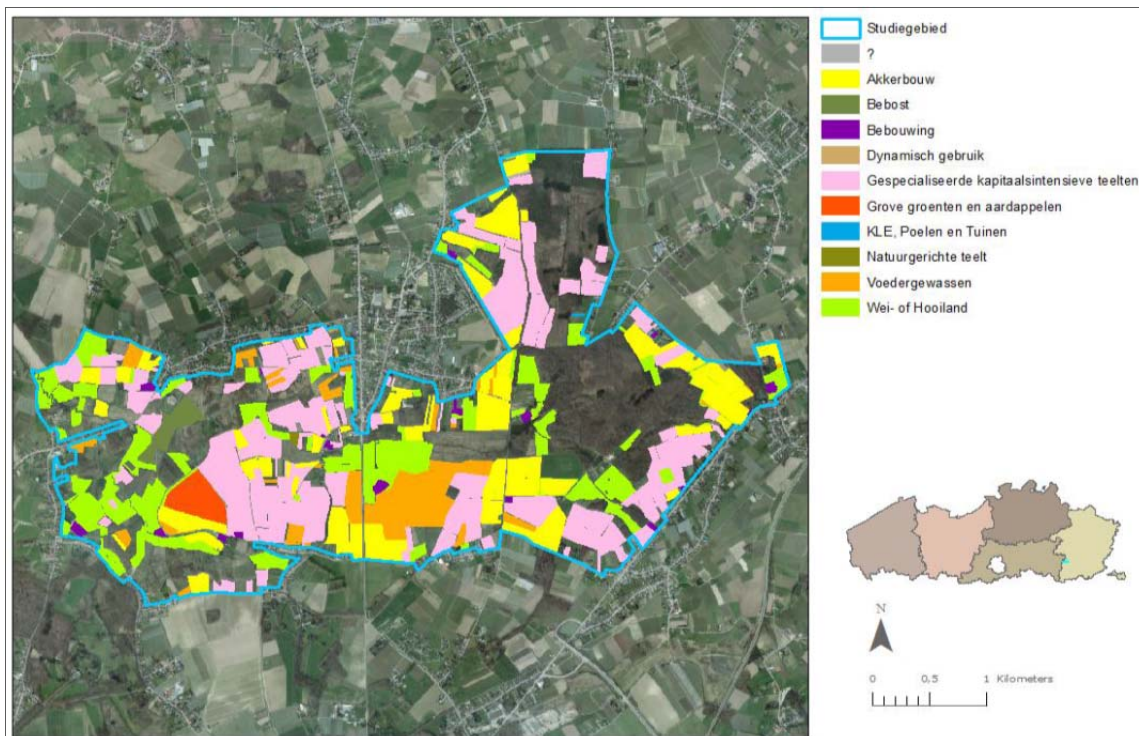
Vooral voor rundveebedrijven, maar ook voor andere landbouwbedrijven, zijn huiskavels van groot economisch belang voor het bedrijf.

Knelpunten en potenties

Binnen het Habitatrictlijngebied zijn een aantal fruitplantages aanwezig. Naargelang de concrete instandhoudingsdoelstellingen in deze gebieden, kan dit al dan niet een knelpunt vormen.

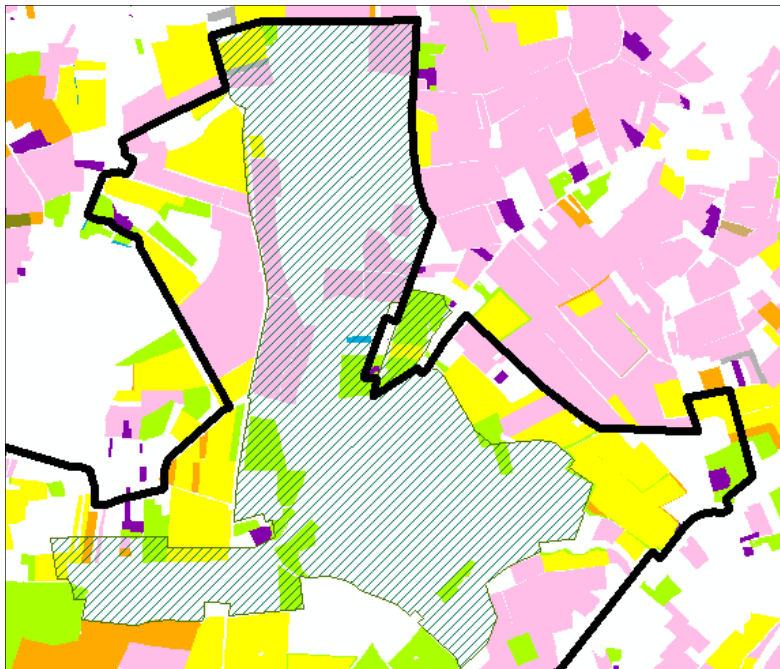
Buiten het Habitatrictlijngebied, ter hoogte van Nieuwenhoven, is slechts een beperkt aandeel van het landbouwgebruik zonevremd en dit gelegen in natuurgebied. Dit zijn graslanden. Het gebied heeft echter de potentie om voor dit zonevremde landbouwgebruik oplossingsgerichte alternatieven te zoeken.

Figuur 15. Landbouwgebruiksaan (teelten) (2012)

Figuur 16. Luchtfoto met aanduiding van de herbevestigde agrarische gebieden (gele arcering)

Figuur 17. Habitatrichtlijngebied (groene arcering) met fruitplantages (roze percelen)

3.2.3 Natuurlijke structuur

Elementen van de bestaande natuurlijke structuur

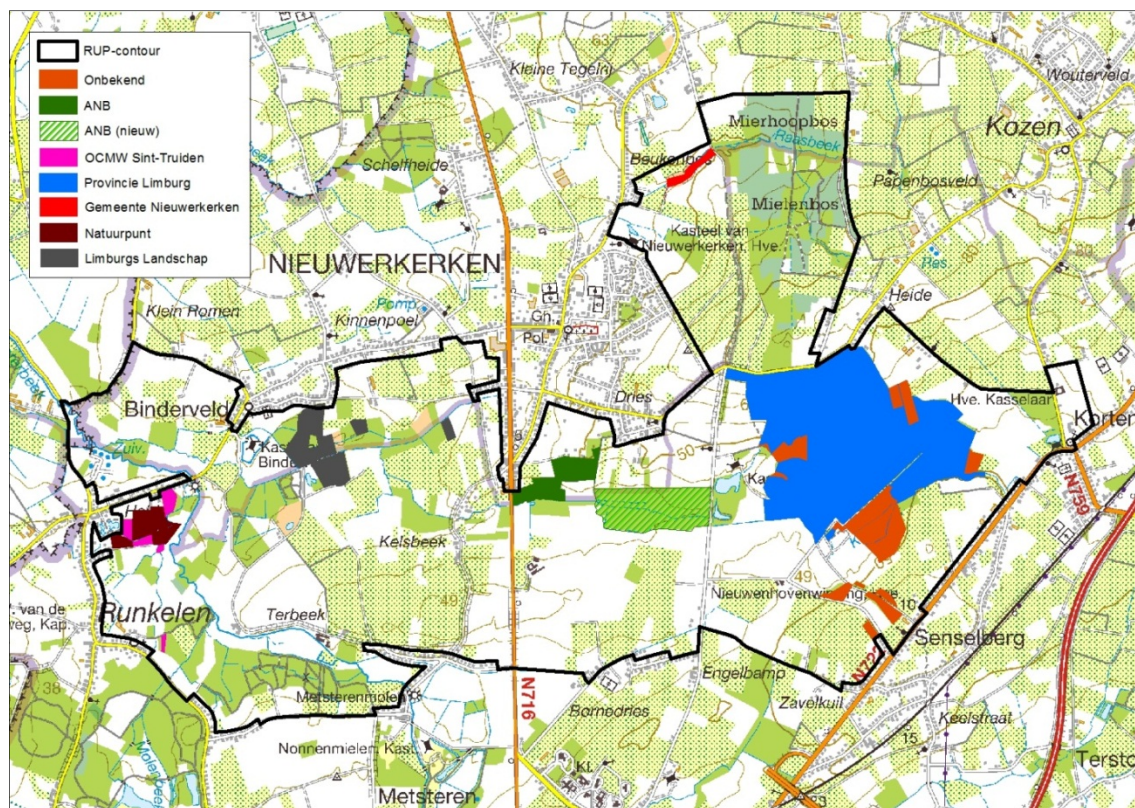
Belangrijke elementen voor de natuurlijke structuur zijn de valleien van de Kelsbeek, Melsterbeek en hun zijtakken, het boscomplex van Nieuwenhoven, de vele kasteelparken en aanpalende bossen en verspreide historisch permanente graslanden, broekbosjes en kleine landschapselementen zoals holle wegen en hoogstamfruitboomgaarden. Omwille van variaties in het reliëf, de hydrologie en de bodemsamenstelling zijn er gradiënten van nat naar droog en zuur naar basisch aanwezig. Hierdoor komen verschillende natuurtypes voor in het plangebied.

De hogere gronden tussen de Herk en de Gete waren op het einde van de 18de eeuw bebost. Dit bos strekte zich uit over Rummen, Wijer, Kozen, Terbermen, Kortenbos en Nieuwerkerken. Restanten van dit uitgestrekte historische bos blijven over rondom het kasteeldomein van Nieuwenhoven. Het boscomplex Nieuwenhoven bestaat uit de ruimtelijk aansluitende bossen Galgen-, Mielen- en Mierhoopbos de verspreide bosjes aan het Kasteel van Nieuwerkerken, het Schorrebos, het bos in het kasteelpark Kortenbos en het door bebouwing geïsoleerde, maar ecologisch zeer waardevolle Muggenbosje in Nieuwerkerken. Niet enkel bossen, maar ook andere waardevolle natuurelementen van Vlaams en Europees belang zoals historische graslanden, ruigtes, enzoverder worden teruggevonden op deze hogere gronden. Daarom spreken we van het natuurcomplex Nieuwenhoven. Dit natuurcomplex is gelegen in het Habitatrichtlijngebied 'Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw'. In 2003 werd het gebied grotendeels opgenomen in de afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk.

Daarnaast bevat het plangebied de beekvalleien van de Kelsbeek en Melsterbeek. Deze beekvalleien zijn nog duidelijk herkenbaar in het landschap door hun brede alluviale valleien en de aanwezigheid van een belangrijk aandeel natuur-, cultuur- en extensieve landbouw. Heel wat percelen in de vallei van de Kelsbeek hebben geen landbouwfunctie, daarvoor zijn ze te nat. In de beekdalen komen natte leem- en kleigronden en plaatselijk veengronden voor. Deze natte gronden zijn de laatste decennia, na drainage beplant met populieren waardoor ze nog enige opbrengst genereerden. Op de overgang naar hogere gronden liggen er percelen die recent gedraineerd en omgezet zijn naar fruitteelt. Hierdoor zijn de beekvalleien (vooral de Kelsbeek) verengd en verliezen ze een deel van hun waterberigingscapaciteit, landschappelijke kwaliteit en ecologische functie.

In het plangebied liggen gronden die nu of in de toekomst een natuurbeheer krijgen (Figuur 7). Het Agentschap voor Natuur en Bos is eigenaar van het Schorrebos (9 ha) en kocht recent ook het Kraaienbos (18 ha). Het Agentschap staat daarnaast in voor het technisch beheer van de eigendommen van de Provincie Limburg, het OCMW van Sint-Truiden en de gemeente Nieuwerkerken. Natuurpunt beheert 12 ha te Runkelen (natuurreservaat Op d'Hei) en Limburgs Landschap is eigenaar van 14 ha gronden in de vallei van de Kelsbeek, nabij het Kasteel van Binderveld. De erkenningsprocedure voor de aanduiding van de gronden als natuurreservaat is lopende.

Figuur 18. De eigendommen van de verschillende terreinbeherende verenigingen en overheden.

De loofbossen in zowel beekdalen als op de hellingen en plateauruggen zijn door hun ouderdom en rijke flora biologisch zeer waardevol en habitatwaardig. De Europees te beschermen boshabitats die voorkomen zijn eiken-haagbeukenbos (habitattype 9160), zuur eikenbos (habitattype 9120), alluviaal elzen-essenbos (habitattype 91E0_va), nitrofiel alluviaal elzenbos (91E0_vn), mesotroof alluviaal elzenbos (91E0_vm) en goudveil-essenbos (habitattype 91E0_bron). Bepaalde bosbestanden zijn biologisch waardevol, omdat het jonge bestanden of monotone naaldboutbestanden betreft. Deze zullen via het bosbeheer systematisch worden omgezet in habitatwaardige bostypes. In het plangebied vormen deze bossen het leefgebied van het vliegend hert en de bosvleermuis.

In het natuurcomplex Nieuwenhoven komen ook andere biologisch zeer waardevolle natuurtypes voor zoals bijvoorbeeld op de zichtas vanuit het kasteel Nieuwenhoven richting het bos. Hier is nog een klein (0,5 ha) schraalgrasland overgebleven met karwijselie (habitattype 6410_ve, 6230_ha, 6230_hn). Karwijselie is een bijzonder zeldzame soort die ook nog aanwezig is in een grasland (met landbouwbestemming) en aangrenzen populierenbos bij het Kasteel van Nieuwerkerken. Daarnaast komen verspreid matig voedselrijke graslanden van het habitattype 6510_hu voor.

Ook in de beekvalleien zijn biologisch waardevolle graslanden, ruigten en moerasvegetaties aanwezig, vaak in de ondergroei van de populierenaanplantingen. In de beekvalleien van de Melsebeek en Kelsbeek komen waardevolle natuurtypes voor onder invloed van kalkrijke kwel, zoals broekbosjes, historisch permanente graslanden en de regionaal belangrijke biotopen dotterbloemgraslanden (rbbhc), grote zeggevegetaties (rbbmc) en kamgraslanden (rbbkam), maar

ook matig voedselrijke graslanden (habitattype 6510_hu), moerasjes (rbbmr) en ruigtes (rbbhf of habitattype 6430) in combinatie met een relatief ongestoorde beekloop. De bossen in de valleien zijn van de laatste decennia. Het zijn meestal populierenaanplantingen op de waterzieke gronden, ofwel spontane verbossingen ten gevolge van het achterwege blijven van hooilandbeheer. Plaatselijk is er potentie voor de ontwikkeling van een alkalisch overgangsveen (7140_base). Zeggekorfslak, een habitatrichtlijnsoort gebonden aan grote zeggenvegetaties, zou in de vallei van de Melsterbeek voorkomen.

Ter hoogte van het natuurreservaat Op d'Hei van Natuurpunt (12 ha) te Binderveld komen heischrale vegetaties voor op zandgronden met brem, muizenootje, blauwe knoop en andere soorten typisch voor zandgronden. Voor Haspengouw is dit een bijzondere vegetatie.

Daarnaast zijn er ook kleinere, meer geïsoleerde natuurfragmenten aanwezig in het plangebied zoals (soms nog omhaagde) hoogstamboomgaarden (kj), parkbosjes (kp), bomenrijen (kb), hagen (kh), houtwallen (khw) en bosjes in holle wegen (kw), langs paden of beken.

De Zwarte vijver onderdeel van het domein Nieuwenhoven behoort tot het habitattype mesotrofe wateren (habitattype 3150). De huidige staat van instandhouding is echter niet goed.

Knelpunten, potenties en natuurdoelen

De bestemmingen op de huidig geldende plannen van aanleg (gewestplan) creëren problemen naar bescherming van natuurwaarden en aankoopbeleid. Waardevolle natuur gaat verloren. Zo zijn de bronhoofden en valleien van de Kelsbeek en zijn zijtak de Winterbeek geen groengebied op het gewestplan. Belangrijke natuur- maar ook cultuurwaarden zijn bestemd als landbouwgebied en blijven zo 'onder de radar' en verdwijnen geleidelijk aan. Bij de actualisatie van de biologische waarderingskaart is gebleken dat een aantal historisch permanente en halfnatuurlijke graslanden verdwenen zijn. Deze waardevolle vegetaties worden omgezet in laagstamfruitboomgaard, akker of worden gebruikt voor hobbylandbouw.

Binnen het plangebied is een groot aandeel grond aanwezig dat niet gebruikt wordt voor productie en dus een potentieel biedt voor de realisatie van multifunctioneel landgebruik. Het gaat hier bijvoorbeeld om minder geschikte gronden voor landbouw in de beekvalleien. Deze gebieden lenen zich tot het verbeteren van de levering van een waaier aan ecosysteemdiensten (zoals bescherming tegen overstromingen, regulering van de waterkwaliteit, behoud van de bodemvruchtbaarheid, houtproductie, drinkwaterproductie, natuurbeleving, behoud cultuurhistorisch erfgoed, koolstofopslag, bevordering streekidentiteit, jacht enzoverder). Het planningsproces kan hier aan bijdragen.

Er zijn ook grotere clusters gronden in privé-eigendom binnen het plangebied. Samenwerking met deze private partners rond het beheer van bepaalde natuurtypes, biedt kansen voor de realisatie Vlaamse en Europese natuurdoelen. Het nieuwe natuurbeleid voorziet ook een ondersteuning voor privé-eigenaars die Natura2000-habitats willen beheren.

Potenties liggen daarnaast in de realisatie van de Natura2000-doelen voor het SBZ BE2200038 "Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw".

In het habitatrichtlijngebied Haspengouw wordt gestreefd naar 2 types bosdoelen:

- Grote robuuste boskernen van meer dan 100 ha die moeten fungeren als leefgebied van bronpopulaties
- Een netwerk van kleinere, maar duurzame boskernen die voldoende gebufferd zijn en tussen en rond de grote boskernen voor een zekere ecologische verbinding zorgen.

Deze bosuitbreiding moet optimaal aansluiten bij het huidige boscomplex en dit bij voorkeur op plaatsen die historisch bebost waren. Het is de bedoeling om het bos van Nieuwenhoven uit te breiden in westelijke richting tot tegen het kasteel van Nieuwerkerken zodat een bosgebied van meer dan 100 ha ontstaat, voornamelijk met eiken-haagbeukenbos (habitattype 9160), zuur eikenbos (habitattype 9120) en met gradiënten naar elzenbroekbos (habitattype 91E0). Door een aangepast bosbeheer wordt de kwaliteit van de bestaande bossen verbeterd. Dit bos moet duurzame populaties van richtlijn- en habitattypische soorten bevatten, inclusief soorten die grotere oppervlaktes leefgebied nodig hebben. Het gaat om onder meer de bijlagesoorten: bechsteins vleermuis, wespandief, middelste bonte specht, groot vliegend hert en hazelmuis; maar evenzeer habitattypische soorten: oehoe, eikelmuis, hazelworm, havik, appelvink, glanskop en

soorten gebonden aan randen en open plekken zoals zomertortel, 'dood hout'-kevers, matkop, geelgors en grote vos.

Zowel de relatief grote, bijzonder waardevolle bossen (Nieuwenhoven) als de vele kleine bosjes moeten in samenhang met de omgevende waardevolle landschappen behouden blijven en op een aantal plaatsen uitgebreid worden (bosclementen aansluitend bij beekbegeleidende bosstructuren) met respect voor de historische parkstructuren. Een bosverbinding naar het kasteelpark van Terkelen dat vandaag enkele boskernen bevat net ten zuiden van het RUP-gebied past in deze doelstelling.

Tussen het natuurcomplex Nieuwenhoven en het Vinne te Zoutleeuw kan een waardevol halfopen valleilandschap worden ontwikkeld. De natuurdoeltypes in dit valleilandschap variëren van schrale tot matig voedselrijke hooilanden en regionaal belangrijke biotopen zoals dottergrasland, grote zeggenmoeras enz. De terreinen in de beekvalleien zijn sterk reliëfrijk, met donkjes en laagtes, waardoor gradiënten aanwezig zijn over heel het terrein. Kliksoorten ruw walstro, grote wederik en pluimzegge verraden de aanwezigheid van kalkrijke kwel en goede herstelpotenties. Doordat deze gronden niet sterk gewijzigd zijn door de mens, zijn de herstelkansen voor habitatwaardige natuur er aanzienlijk. Het verwijderen van populieren gevolgd door een verschrallingsbeheer biedt goede kansen voor het herstel van o.a. kamgraslanden (rbbkam), glanshavergraslanden (habitattype 6510), voedselrijke ruigten (habitattype 6430). Waar de potenties voor herstel van open habitats beperkt zijn kunnen populieraanplanten evolueren naar broekbostypes. Omdat er sprake is van kalkrijke kwel ontstaan er kansen voor de ontwikkeling van waardevolle en biodiverse subtypes van deze vegetaties.

In de Kelsbeekvallei ter hoogte van Binderveld is een zeer zware kleibodem aanwezig die gedurende een groot deel van het jaar waterverzadigd kan zijn, waar niet gedraineerd. Hier zijn er goede potenties aanwezig voor de ontwikkeling van moerashabitats. Ter hoogte van een verruigd rietmoerasje met ijl riet, holpijp en weinig strooiselophoping zijn er goede potenties voor de ontwikkeling van overgangsveen van neutrale tot basische milieus (habitattype_7140_base). Dit is op Vlaams niveau een zeer bijzonder natuurype.

De bescherming van kwetsbare natuuryptes tegen milieuverstoring van buitenaf kan gerealiseerd worden door meer veerkrachtige natuuryptes te ontwikkelen in het overgangsgebied. Ruigten (habitattype 6430_bz), struweel (sz), wilgenbroekfbos (rbbsf), weinig bemest cultuurgrasland (hp*), enzoverder kunnen als buffer tussen deze zones ontwikkeld worden. Deze zijn ook nodig voor onder andere voor duurzame populaties habitattypische soorten zoals bosrandvlinders, eikelmuis en hazelmuis.

Zeggekorfslak werd waargenomen langs de Melsterbeek en de verschillende Molenbeken (Decler 2007). Er wordt in het gebied gestreefd naar het behoud van een voldoende grote en stabiele metapopulatie van deze richtlijnsoort. Hiertoe moeten er voldoende plekken zijn met een grondwaterstand boven het maaiveld vanaf het najaar in de betrokken beekvalleien.

Overstromingen en erosie met modderstromen als resultaat vormen een reëel probleem in de streek. Moerassige en natte valleinatuur werken als een spons die stroomopwaarts water vasthoudt en de kunstmatige aanleg van bufferbekkens onnodig maakt. De uitvoering van deze visie leidt tot een natuur-gebaseerde oplossing van deze actuele problematiek. Ook in de toekomst zal deze vallei-natuur renderen want perioden met hevige neerslag zullen vaker voorkomen alsook de afdichting van de bodem neemt nog verder toe, en hiermee ook het risico op overstromingen.

3.2.4 Landschappelijke structuur en onroerend erfgoed

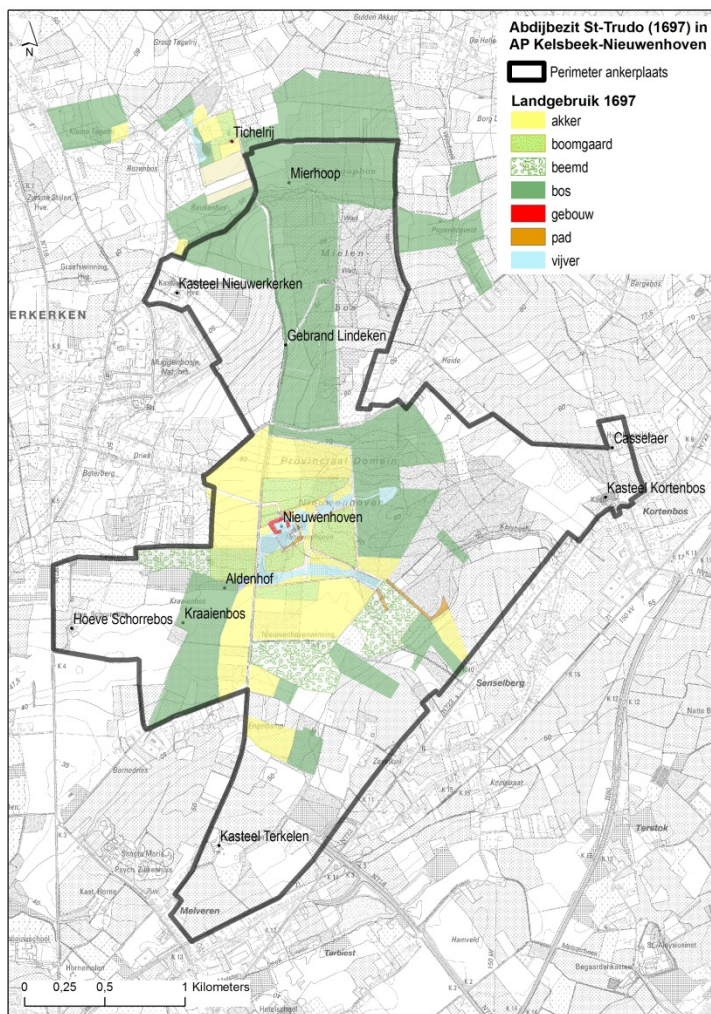
Elementen van de bestaande landschappelijke structuur

Bepalend voor de ontwikkeling van het huidige cultuurhistorische landschap in dit gebied was de vestiging van verschillende middeleeuwse abdijen en de opkomst van adellijke landgoederen. Het bestaan van deze uitgestrekte domeinen heeft bijgedragen tot het behoud van de dun bebouwde ruimte in en rond de vallei van de Kelsbeek. Van de abtjdomeneinen, historische landgoederen en kasteelparken zijn in de omgeving nog vele restanten bewaard. Sporen van vroeger landgebruik en van het cultuurhistorische landschap zijn zichtbaar in middeleeuwse dreven en holle wegen, zoals de Engelbamp en Heide, die zich insnijden op de flank van het interfluvium tussen Gete en

Herk; historisch hakhout of middelhoutbeheer; een zeldzame oude boswal; sporen van de kanalisering van de Kelsbeek; verschillende vijvers waaronder de Zwarte Vijver, aan de hand waarvan de hoofdstructuur van het 17de-eeuwse vijvercomplex nog herkenbaar is; (resten) van hoogstamfruitboomgaarden.

Eén van de meest imposante domeinen in de vallei van de Kelsbeek is dat rond Nieuwenhoven, een middeleeuws buitenverblijf van de abten van de St-Trudo abdij in Sint-Truiden (°664). De komst van het klooster situeert zich in een hele reeks stichtingen van benedictijnergemeenschappen in de 7de-8ste eeuw in onze regio. De kern van het huidige kasteel Nieuwenhoven gaat zeker terug tot begin 14de eeuw, maar is waarschijnlijk ouder. Voor de uitbouw van Nieuwenhoven bezat de abdij er een “Aldenhof”, waarvan momenteel alleen de vermoedelijke locatie nog bekend is. In de 14de eeuw breidde de Sint-Trudoabdij haar bezittingen rond Nieuwenhoven sterk uit. Door een slimme aankooppolitiek bracht ze een aaneensluitend domein tot stand, bestaande uit een historische boskern (Mierhoopbos, Mielenbos, Kraaienbos...) waarvan de origine zeker tot de 14de eeuw kan worden teruggevoerd. Rond de abdijgebouwen en hoeve lagen een uitgebreid vijvercomplex, fruitweiden en akkers, door dreven begrensd. Ter hoogte van het Nieuwenhovendomein kanaliseerde de abdij de Kelsbeek ten behoeve van de watertoevoer naar het vijvercomplex. In de 19de-20ste eeuw nam het park bij het kasteel verschillende vormen aan, tot het na de Tweede Wereldoorlog verboste.

Figuur 19. Bezittingen van abdij Sint-Trudo bij Nieuwenhoven (1697)

Nog meer abdijen vestigden zich in de omgeving of bouwden er een landbouwdomein uit. De Casselaerhoeve was sinds de 13de eeuw eigendom van de cisterciënzerinnenabdij van Herkenrode (Kuringen), die bij de hoeve heel wat bos bezat. De hoeve Schorrebos behoorde tot het

abdijdomein van het benedictinessenklooster Nonnemielen die zich in de 13de eeuw in Metsteren vestigde. Het kasteel van Kortenbos ontstond oorspronkelijk als hotel van de abdij van Averbode voor de opvang van pelgrims naar het bedevaartsoord van de basiliek van Kortenbos in de 17de eeuw.

Naast de landgoederen van religieuze instellingen telde het gebied ook verschillende adellijke landgoederen. Over het kasteel Nieuwerkerken is weinig bekend. Afgaande op de bouwhistorische stijl en de sluitstenen in de gevels van de gebouwen gaat het om een gaaf bewaarde 17de-eeuwse gesloten en omgrachte hoeve. Van het kasteel Terkelen bestaat het park in landschappelijke stijl nog, maar het 19de-eeuwse kasteel werd in 1948 gesloopt.

Het kasteel van Binderveld bevindt zich nabij de Kelsbeek, die voor de toe- en afvoer van het water naar en van de met grachten omringde kasteelsite zorgt. Hoewel het woonhuis en de toren, de bewaarde onderdelen van een oorspronkelijk groter complex 18de-eeuws zijn, klimt de kern van het kasteeldomein tot de 12de eeuw terug.

Geïnterpreteerd en beschermd erfgoed

De ankerplaats 'Kastelen Nieuwenhoven, Terkelen, Nieuwerkerken en Kortenbos' (A70057) ligt gedeeltelijk binnen het plangebied.

Lijst van erfgoedwaarden binnen de ankerplaats 'Kastelen Nieuwenhoven, Terkelen, Nieuwerkerken en Kortenbos'

a) Landschappelijk erfgoed

- i. Scheidingen en begrenzingen rond het abdijgoed Nieuwenhoven
 - 1. Oude boswal op een scheiding tussen twee domeinen, ILE 418
 - 2. Dreef als begrenzing rond het voormalige abdijgoed van Nieuwenhoven, ILE 421
- ii. Holle wegen en dreven op oude wegtracés
 - 3. Historische dreef en holle weg Engelbamp, ILE 425
 - 4. Holle weg Heide, ILE 426
 - 5. Relict holle weg, ILE 300068
- iii. Historisch vijvercomplex
 - 6. Vijf restanten van het voormalige vijvercomplex bij Nieuwenhoven, ILE 427
- iv. Historisch bos met sporen van historisch bosbeheer
- v. Boompootje
 - 7. Toegang tot pre-19de-eeuwse fruitweide, ILE 300059
- vi. Parken
 - i) Restant van een herenboerparkje Schorboshoeve, IHTP ID 300063
 - ii) Kasteeldomein Nieuwenhoven met ommuurde moestuin, IHTP 300064
 - iii) Kasteel Ter Kelen, dendrologisch waardevol park en oude moestuinmuren, IHTP ID 300065
 - iv) Kasteel 't Rectoraat Kortenbos, IHTP ID 300066
 - v) Kasselaarhoeve herenboerparkje, IHTP ID 300067

b) Archeologisch erfgoed

- i. Vondsten op basis van veldprospecties
 - 1. Losse vondsten uit het neolithicum, CAI 55339
 - 2. Vindplaats Romeinse munt, CAI 207411
 - 3. Vindplaats laat-middeleeuwse lakzegelstempel, CAI 207410
- ii. Potentiële vindplaats van het middeleeuwse 'Aldenhof'
 - 1. Omgrachte of omwalde site 'Aldenhof' van de abdij van Sint-Truiden, CAI 207347
- iii. Als site geregistreerd in CAI
 - 1. Zomerverblijf van de abten van Sint-Trudo abdij, CAI 52612
 - 2. 17de-eeuwse site De Groeten Engel, CAI 52622

c) Bouwkundig erfgoed

1. Sint-Truiden, Engelbamp 55-57: kasteel, hoeve, ijskelders en kapel van de abdij van Sint-Truiden in Nieuwenhoven, DIBE 23016
2. Sint-Truiden, Pannoven 11: Nieuwenhovenwinning, DIBE
3. Sint-Truiden, Nieuwenhoven 3: vakwerkschuur en natuureducatief centrum, DIBE
4. Sint-Truiden, Engelbamp 132: hoeve, DIBE 22989
5. Sint-Truiden, Heide 70: schuren in vakwerk, DIBE 22987
6. Sint-Truiden, Kerkstraat 160: Kasteel van Nieuwerkerken, DIBE 84292
7. Sint-Truiden, Diestersteenweg 125: Hoeve Schorreboswinning, DIBE 22700
8. Sint-Truiden, Terbeek 23: landarbeiderswoning, DIBE 23060
9. Sint-Truiden, Terbeek 43: landarbeiderswoning, DIBE 23062
10. Sint-Truiden, Hasseltsesteenweg 423: Pastorie van 1730: DIBE 23002
11. Sint-Truiden, Hasseltsesteenweg 476: Boerenhuis, DIBE 23003
12. Sint-Truiden, Hasseltsesteenweg 448: Hotel De Groeten Engel, DIBE 23004
13. Sint-Truiden, Hasseltsesteenweg naast nr. 413: Kapel, DIBE 22999
14. Sint-Truiden, Langemarkseweg z.nr.: Basiliek Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart, DIBE 30629
15. Sint-Truiden, Basiliekstraat 21: Hoeve Casselaer, DIBE 23005

k) Zichten

- i. Draagt bij tot ervaren van het reliëf van de oost-west lopende beekvalleien op het interfluvium van Gete en Herk
 1. Zicht vanuit Diestersteenweg op glooiing en valleirand van de Bornedriesbeek
Zichtpunt: Diestersteenweg (tussen nr. 111-125), Sint-Truiden
In noordwestelijke richting
Brede zichtkegel, 45°
 2. Zicht op dorp Nieuwerkerken
Zichtpunt: vanaf uitkijkpunt langs fietspad Engelbamp
In westelijke richting
Brede zichtkegel, 30°
- ii. Zichtrelatie tussen kasteel Nieuwenhoven en Nieuwenhovenwinning
Zichtpunt: Pannoven 9, Sint-Truiden
In noord-noorwestelijke richting, met de gebouwen van kasteel Nieuwenhoven als oriëntatiepunt
Smalle zichtkegel, 10°

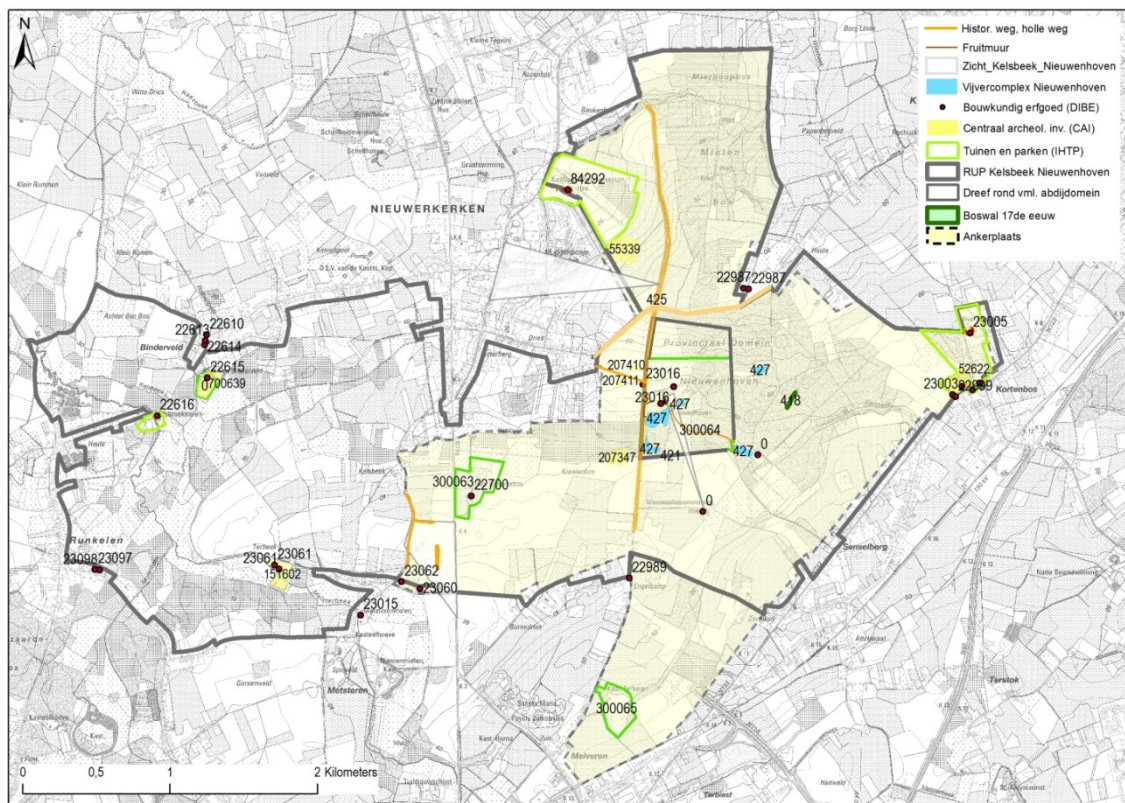
Lijst van geïnventariseerd erfgoed binnen het plangebied en buiten de hierbovengenoemde ankerplaats

Kasteel van Binderveld, DIBE 22615, tevens bekend als CAI 700639 en beschreven in de inventaris tuinen en parken (dl. 8, p. 105)

- Elsbroekmolen, DIBE 22616, beschermd als monument en als dorpsgezicht, OL001141
- Abdij van Terbeek en Sint-Niklaashoeve, DIBE 23061, tevens bekend als CAI 151602

Lijst van geïnventariseerd erfgoed grenzend aan het plangebied en buiten de hierbovengenoemde ankerplaats

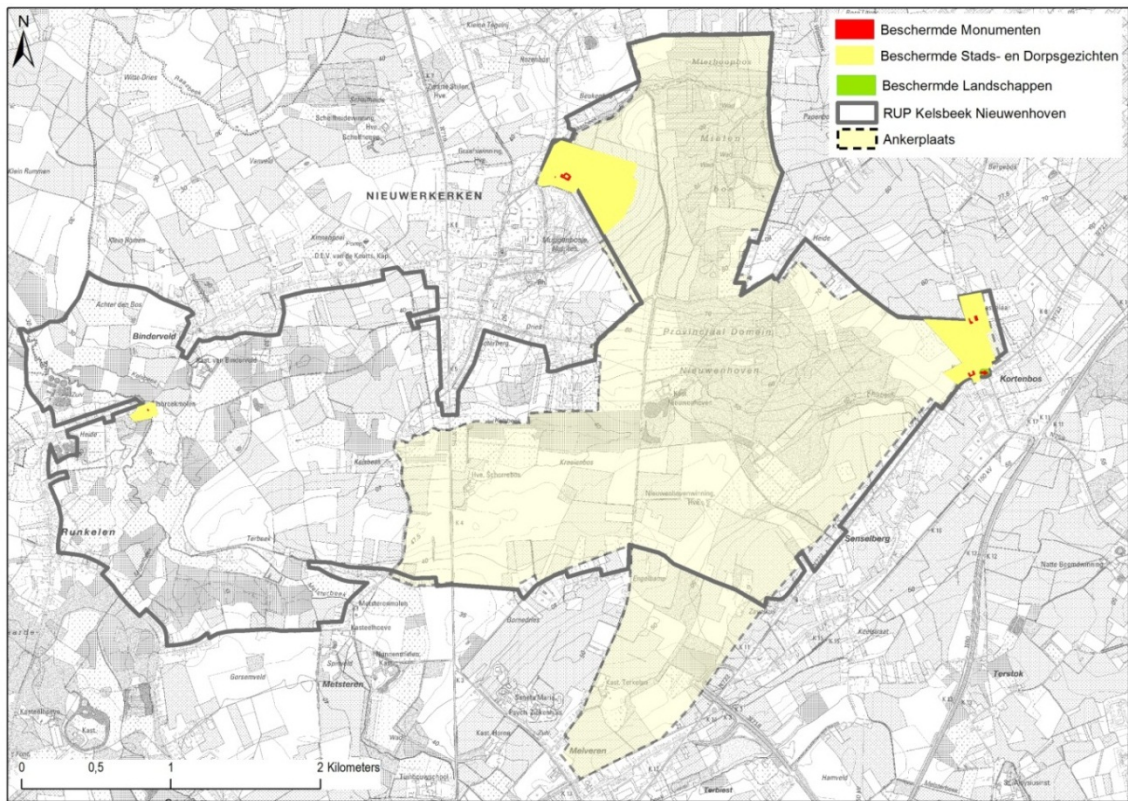
- Parochiekerk Sint-Augustinus, Runkelendorp z.nr., Runkelen, DIBE 23097
- Pastorie, Runkelendorp 31, Runkelen, DIBE 23098
- Boerenerf is geïnventariseerd, Runkelendorp 41, Runkelen, Sint-Truiden, IHTP

Figuur 20. Geïntervieweerde erfgoedkenmerken, landschappelijke structuur

Beschermde erfgoed binnen de perimeter van het RUP Kelsbeek-Nieuwenhoven:

- Beschermde als monument
 - Hoevecomplex Nieuwerkerken, 6/11/1985, OL001237
 - Kapel bij hoeve Nieuwerkerken, 6/11/1985, OL001238
 - O.-L.-V.- Basiliek te Kortenbos, 13/11/1973, OL000681, DIBE 22998
 - Kasteel van Kortenbos, 20/05/1981, OL000409
 - Woonhuis, schuur, poortgebouw met flankerende lagere gebouwen, 28/03/1985 (20/05/1981 gewijzigd bij besluit van 28/03/1985), OL000408
 - Elsbroekmolen, 18/11/1993, OL001316
- Beschermde als stads- en dorpsgezicht
 - Kasteel van Nieuwerkerken, hoevecomplex en kapel met omgeving, 6/11/1985, OL001140
 - Kasteelpark van Kortenbos (20/05/1981, gewijzigd bij besluit van 28/03/1985), 28/03/1985, OL000410
 - Omgeving Elsbroekmolen, 18/11/1993, OL001141
- Beschermde als landschap
 - Onmiddellijke omgeving O.L.Vrouwbasiliek, 13/11/1973, OL000682

Figuur 21. Beschermd monumenten, dorpsgezichten en landschappen

Knelpunten en potenties

De huidige juridische bestemmingen garanderen onvoldoende bescherming voor of versterking van de cultuurhistorische waarden in het gebied. Het gaat hier voornamelijk over het behoud van zichtassen, grenzen van abdijdomijnen, oude dreven, bouwkundig erfgoed, enz.

Het herstel van de cultuurhistorische vijvers bij Nieuwenhoven kan een potentie inhouden naar de realisatie van de natuurdoelen voor het Habitatrichtlijngebied. Daarnaast komt de voorziene bosuitbreiding binnen het Habitatrichtlijngebied grotendeels overeen met de contouren van het historische boscomplex, met uitzondering van de onmiddellijke omgeving van de kasteelsite en de vroegere beemden rond de Kelsbeek bij het vroegere Kraaienbos. De omvorming naar een meer structuurrijk bos sluit zelfs meer dan nu aan bij het landschapsbeeld van het pre-19de-eeuwse bos, dat ook werd begraasd, opener en als middelhout werd beheerd.

Fruitweiden en hoogstamboomgaarden kwamen tot in de 19de eeuw zeer typisch voor rond kasteelsites vb. rond Nieuwenhove, Terkelen, Schorreboeshoeve. Het gebied heeft mogelijks de potentie om het voorkomen van deze hoogstamboomgaarden deels te herstellen.